

ZAMONAVIY ARXITEKTURA ASOSCHILARINING INQILOBIY YONDASHUVLARI VA ULARNING ARXITEKTURA TARIXIDAGI O'RNI

Maxmudova Mohinur

Qoraqalpoq Davlat Universiteti assistenti

Annotatsiya: Bu maqolada zamonaviy arxitekturaning asoschilaridan bo'lgan muhim shaxslar va ularning arxitekturadagi o'rni ko'rib chiqiladi. Arxitekturaning inson ehtiyojlariga moslashtirish, san'at, arxitektura va texnologiya o'rtasida muvozanat yaratish, arxitekturaning tabiat bilan uyg'unlashuvi va futuristik yondashuvni, dinamizmni va jismoniy harakatni arxitekturaga kirib kelishi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: funksionalizm, organik arxitektura, purizm, futurizm, arxitektura, minimalizm.

Kirish

Zamonaviy arxitektura, 20-asr boshlarida sanoat inqilobi va ijtimoiy o'zgarishlar bilan birga, arxitektura va shaharsozlikda yangi yondashuvlar, uslublar va konsepsiyalarni keltirib chiqardi. Arxitektura sohasida olib borilgan yangiliklar nafaqat estetik va texnik jihatlarni, balki insonning hayot tarziga ta'sir ko'rsatgan.

Le Corbusier (1887-1965) zamonaviy arxitekturaga kiritgan eng katta yangiliklaridan biri funksionalizm edi. Uning "Machinal jamiyat" g'oyasi va "yashash mashinasi" kontsepsiyasi arxitekturaning inson ehtiyojlariga moslashtirishga qaratilgan. Uning asarlarida minimalizm va funktsionallikni birlashtirish, yangi texnologiyalarni integratsiya qilish muhim o'rin tutdi. Uning eng mashhur asarlari, masalan, "Villa Savoye" va "Unité d'Habitation", zamonaviy arxitektura va shaharsozlikka yangi yondashuvlar olib kirdi.

Le Corbusiarning arxitektura va shaharsozlikdagi eng katta hissa qo'shgan asarlari quyidagilardir:

Villa Savoye (1929): Bu bino uning "yashash mashinasi" g'oyasini amalga oshirishdagi yirik namunadir. Le Corbusier bu asarda funksionalizmni va zamonaviy texnologiyalarni birlashtirdi, binolarni tabiiy atrof-muhit bilan muvofiqlashtirishga e'tibor qaratdi. "Villa Savoye"da o'ziga xos qatlamlashgan fasadlar, yengil ustunlar va panoramik derazalar mavjud, ular atrof-muhitni yaxshi kuzatish imkoniyatini yaratadi va yangi arxitektura uslubi, ya'ni "purizm"ni namoyon etadi.

Unité d'Habitation (1952): Bu me'moriy kompleksi, "yashash birligi" kontseptsiyasiga asoslanadi, unda bir xil turdagi kvartiralar ko'p sonli odamlar uchun bir joyga jamlangan. Har bir kvartira mustaqil bo'lib, uning ichki joylarida oqilona foydalanish imkoniyatlari mavjud. Shuningdek, binoning yuqori qismida jamoat maydonlari va xizmatlar joylashgan.

Le Corbusiarning arxitekturadagi yondashuvi zamonaviy shaharsozlikni yangilashga katta ta'sir ko'rsatdi, uning g'oyalari ko'plab zamonaviy shaharlar va jamoat binolarining loyihalashtirilishiga ta'sir etdi.

Frank Lloyd Wright (1867-1959) organik arxitektura asoschisi sifatida tanilgan. Uning asarlarida tabiiy atrof-muhit bilan uyg'unlashgan va insonning ehtiyojlariga moslashtirilgan binolarni yaratish g'oyasi ilgari surilgan. Wrightning "Fallingwater" binosi tabiat bilan uyg'un joylashuvi va qurilishi bilan mashhurdir. Uning dizaynlarida eng muhimi – toza chiziqlar, ochiq maydonlar va atrof-muhit bilan harmoniyadir.

Frank Lloyd Wrightning "organik arxitektura" tushunchasi tabiiy atrof-muhit bilan uyg'unlashgan, tabiatdan ilhomlangan binolarni yaratishga qaratilgan edi. Uning ba'zi yirik asarlari:

Fallingwater (1935): Bu bino o'zining tabiiy muhitga mosligi bilan mashhurdir. Fallingwater, bir necha qavatli va toshdan qurilgan, lekin eng qizig'i, bino o'rmon ichidagi

toshlar ustida joylashgan bo'lib, unga tabiiy suvlardan oqib chiqayotgan suv tomchisi astoydil uyg'unlashgan. Bu asar, Wrightning arxitekturadagi o'ziga xos uslubini, ya'ni tabiatni inobatga olgan dizaynni ko'rsatadi.

Guggenheim muzeyi (1959): Nyu-Yorkda joylashgan ushbu muzey, Wrightning inqilobiy me'morchilik konsepsiyasini amalga oshiradi. Bino spiral shaklda qurilgan va tashqi ko'rinishi juda soddadir, ammo ichki makon yuqori san'at asarlarini ko'rsatish uchun mukammal tarzda ishlab chiqilgan.

Bino ichidagi keng, aylana shaklidagi galereyalar san'atni tomoshabinlar bilan bevosita muloqotda bo'lishiga imkon yaratadi.

Walter Gropius (1883-1969) arxitektura va dizaynning sintezini amalga oshirishda muhim rol o'ynagan. U Germaniyada Bauhaus maktabini yaratdi, bu maktabda arxitektura, dizayn, san'at va texnologiya o'rtasida muvozanat yaratishga harakat qilindi.

Gropius, funksionallik va minimalizmni arxitekturaga kiritib, ularni san'at bilan uyg'unlashtirishga intildi. Uning yondashuvi arxitektura dizayniga yangi qarashlarni kiritdi.

San'at va Texnologiyaning birligi Walter Gropius Bauhaus maktabining asoschisi sifatida san'at va dizaynni texnologiya bilan birlashtirishga harakat qildi. Uning eng mashhur asarlari quyidagilar:

Bauhaus Maktabi (1925-1926): Gropius tomonidan tashkil etilgan bu maktab dizayn va san'atni texnik bilimlar bilan birlashtirishni maqsad qilgan. Ular minimalistik va funksional dizaynni yaratish bo'yicha yangi o'quv dasturlari ishlab chiqdilar. Maktabda me'morlik, texnologiya va san'atni birlashtirishga qaratilgan o'quv dasturlari yaratildi.

Fagus Factory (1911): Gropiusning "Fagus Factory" asari, zamonaviy sanoat arxitekturasining birinchi namunalaridan biri bo'lib, o'ziga xos xususiyatlarga ega. Bino, shisha va po'latdan foydalanish orqali ishlab chiqilgan, u binoning funksiyasini maksimal darajada osonlashtiradi va texnologiyani estetik dizayn bilan uyg'unlashtiradi. Gropius bu asar orqali zamonaviy sanoat arxitekturasini va dizaynning birinchi yirik namunasini yaratdi.

Mies van der Rohe (1886–1969) minimalizmning asoschilaridan biri sifatida tanilgan. Uning "kamroq - bu ko'proq" degan prinsipiga asoslanib, u arxitektura dizaynida soddalik, ochiq fazolar va toza chiziqlarni afzal ko'rgan. Uning "Barcelona pavilyoni" va "Seagram Building" kabi asarlari minimalistik dizayn va zamonaviy arxitektura me'yorlarini belgilab berdi. 4. Mies van der Rohe: Minimalizm va "Kamroq – Bu Ko'proq"

Mies van der Rohe arxitekturadagi minimalizmni rivojlantirishda katta rol o'ynagan. Uning eng mashhur asarlari quyidagilar:

Barcelona Pavilyoni (1929): Bu bino Mies van der Rohe tomonidan 1929 yilda Ispaniya pavilonini qurish uchun yaratilgan. Pavilyon o'zining soddaligi va chiroyli chiziqlari bilan mashhur. Shisha, po'lat va marmar kabi materiallar minimalistik tarzda ishlatilgan, bu esa binoga noziklik va zamonaviylik ruhini beradigan elementlar yaratdi.

Seagram Building (1958): Nyu-Yorkdagi bu bino Mies van der Rohe va Philip Johnson tomonidan loyihalashtirilgan. Bu asar arxitektura tarixida minimalizmning sintezini namoyish etadi. Bino yuqori sifatli materiallardan foydalanilgan va fasadlar aniq geometrik shakllarga ega. Uning soddaligi va toza chiziqlari arxitektura olamida "kamroq - bu ko'proq" g'oyasining aniq ifodasidir.

Antonio Gaudí (1852–1926) arxitekturaga organik va ekspresionistik yondashuvni kiritdi. Uning "Sagrada Família" katedrali va "Park Güell" kabi asarlari noan'anaviy shakllar va rang-barang bezaklar bilan ajralib turadi. Gaudí o'z asarlarida tabiiy shakllardan ilhom olgan va an'anaviy uslublardan farq qiluvchi noyob dizaynlar yaratgan.

Antonio Gaudí, o'z asarlarida tabiatdan ilhomlangan ekspresionistik va organik yondashuvni qo'llagan. Uning asarlari orasida:

Sagrada Família (1882–ongoing): Bu Gaudining eng mashhur asari bo'lib, u ekspresionistik shakllar va tabiiy motivlar bilan bezatilgan. Sagrada Família katedralining arxitekturasi noan'anaviy shakllar, yirik minoralar va rangli vitrajlar bilan ajralib turadi. Bu

bino, Gaudining tabiat va arxitektura o'rtasidagi uyg'unlikni yaratishga bo'lgan intilishining yirik namunasi hisoblanadi.

Park Güell (1900-1914): Gaudining boshqa mashhur asari bo'lib, u Ispaniyaning Barselona shahrida joylashgan. Park Güell organik shakllar va rang-barang keramika ishlari bilan boyitilgan bo'lib, Gaudining dizayni shahar landshaftiga tabiiy ravishda uyg'unlashgan. Parkdagi mozaikalar va shakllar tabiatga o'xshash geometrik elementlarga asoslangan.

Zaha Hadid (1950–2016) — zamonaviy arxitektura sohasida inqilobiy yondashuvlari bilan mashhur bo'lgan ingliz-arab me'mori edi. Uning ishlari arxitektura olamida o'zining o'zgacha, deconstructivist uslubiga asoslangan yangi shakllar va inshootlarni yaratdi. Hadid o'zining kelajakdagi dizaynlarida shakl va struktura o'rtasida o'xshashlikni keltirib chiqardi, shu bilan birga, yanada murakkab va ekspresionistik formalar yaratdi.

Zaha Hadidning arxitekturadagi eng katta hissasi — bu shakllar va fazolarni butunlay yangi, noan'anaviy tarzda yaratishidir. Uning asarlari shakl va strukturani birlashtirishga intildi, shu bilan birga ular badiiy nuqtai nazardan kuchli ifoda va ekspresionistik uslubni namoyish etdi. Hadidning ishlari deconstructivizmning rivojlanishida muhim o'rin tutgan va uning me'moriy formalaridagi dinamik shakllar, taranglik va qat'iyatli geometrik bo'shliqlar arxitekturadagi yangi estetikni yaratdi.

Vitra Fire Station- Hadidning bu asari dekonstruktivizmning birinchi namunalaridan biri sifatida tanilgan. Bino, sodda va geometrik shakllar, burchaklar va to'g'ri chiziqlarning murakkab kombinatsiyasini o'z ichiga oladi. „Vitra Fire Station“ da, ko'plab qattiq va o'tkir chiziqlar birlashtirilgan bo'lib, bu o'ziga xos dinamizm va energiya yaratadi.

MAXXI – (2009): Rimda joylashgan ushbu muzey Zaha Hadidning eng mashhur asarlaridan biridir. Muzeyning arxitekturasi zamonaviy san'at va dizaynga qarshi bo'lgan shakllarni yaratishga asoslangan. MAXXI, organik, spiralli shakllar va egilgan chiziqlar bilan to'ldirilgan, bu arxitekturadagi yangi fazoviy va shakliy xususiyatlarni ko'rsatadi.

Shuningdek, uning ichki makonida o'ziga xos ochiq fazalar, tabiiy yorug'lik manbalari va zamonaviy materiallardan foydalanilgan.

London 2012 Olympiad Aquatic Centre (2011): Hadidning bu loyihasi — Britaniyaning sport arxitekturasida yangi bir sahifa ochdi. Ularning o'ziga xos strukturasi, uzoq va egilgan qavatlar, keng va birmuncha tarang shakllar bilan tasvirlangan, bu asar Hadidning shaklga bo'lgan yondashuvini aniq namoyish etadi. Aquatic Centre o'zining zamonaviy ko'rinishi bilan nafaqat sport inshooti, balki arxitekturadagi yangi estetik va texnologik imkoniyatlarni ko'rsatadi.

Hadidning arxitekturadagi yangiliklari faqat shaklni emas, balki materiallar, strukturalar va texnologiyalarni ham o'zgarishlarga olib keldi. U o'zining ishlari orqali yangi me'moriy formalarni yaratdi va shakllarning murakkabligini, egilishlarini va qatlamlanishini kengaytirdi. Hadidning dizaynlarida "flowing" (oqim kabi) shakllar va hajmlar bilan boshqacha yuzaga kelgan fazolarni yaratish ko'plab zamonaviy arxitekturalarga ta'sir etdi.

Bundan tashqari, Zaha Hadidning ishlari ko'plab yirik me'moriy va jamoat loyihalarida inshootlar va joylarni yaratishdagi kreativlikni ko'rsatadi. Uning arxitektura yondashuvi binolarda fazo, harakat va vaqt o'zgartirishni o'z ichiga oladi.

Zaha Hadid, deconstructivism va futuristik arxitektura sohasida inqilobiy iz qoldirgan me'mor sifatida o'zining o'zgacha shakllari va dinamik dizaynlarini yaratdi. Uning asarlari faqat estetik go'zallikni emas, balki arxitektura va texnologiyaning qanday rivojlanishi mumkinligini ko'rsatadi. Hadidning dizaynlarida ko'rsatilgan shakllar, fazolar va materiallar bugungi zamonaviy arxitekturaning asosiy xususiyatlaridan biriga aylanishda davom etmoqda

Xulosa qilib aytganda zamonaviy arxitektura asoschilari, Le Corbusier, Frank Lloyd Wright, Walter Gropius, Mies van der Rohe va Antonio Gaudí kabi shaxslar, arxitektura tarixiga o'ziga xos yondashuvlarni kiritdilar. Ularning ishlari nafaqat estetikani, balki

funktsionallik, texnologiya va inson ehtiyojlarini inobatga olishni ham o'z ichiga oladi. Zamonaviy arxitektura sohasidagi ushbu yangiliklar nafaqat arxitektura dizayniga, balki butun jamiyat va shaharsozlikka katta ta'sir ko'rsatdi.

Ularning ishlari zamonaviy shaharsozlikni, me'morchilikni va dizaynni shakllantirishda muhim rol o'ynagan va bugungi kundagi arxitektura amaliyotlariga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Har bir arxitektor o'ziga xos yondashuvlari orqali arxitekturaga yangi qarashlar olib kirdi, shu bilan birga, ularning asarlari hozirgi vaqtda jahonning eng mashhur me'morchilik yodgorliklaridan biri bo'lib qolmoqda.

Yana shuni aytib o'tish kerakki yangi zamonaviy arxitekturaga o'zining noananaviy g'oyalari bilan kirib kelgan Zaha Hadid, dekonstruktivizm va futuristik arxitektura sohasida inqilobiy iz qoldirgan me'mor sifatida o'zining o'zgacha shakllari va dinamik dizaynlarini yaratdi. Uning asarlari faqat estetik go'zallikni emas, balki arxitektura va texnologiyaning qanday rivojlanishi mumkinligini ko'rsatadi. Hadidning dizaynlarida ko'rsatilgan shakllar, fazolar va materiallar bugungi zamonaviy arxitekturaning asosiy xususiyatlaridan biriga aylanishda davom etmoqda

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Le Corbusier. (1967). Towards a New Architecture. Dover Publications
2. Wright, F. L. (1935). The Natural House. The Frank Lloyd Wright Foundation
3. Gropius, W. (1965). The New Architecture and the Bauhaus. The MIT Press
4. Mies van der Rohe, L. (1959). Mies van der Rohe: Critical Essays. Princeton University Press
5. Gaudí, A. (2006). Gaudí: The Man and His Work. HarperCollins Publishers
6. Hadid, Z. (2010). Zaha Hadid: Complete Works. Taschen.
7. Frampton, K. (2001). Modern Architecture: A Critical History. Thames & Hudson